Tečaj XVIII. **NOVICE** List 10.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 7. marca 1860.

Iz vélikega zbora štajarske gospodarske družbe.

(Konec.)

24. januarja je bil veliki zbor, v kterem se je razun odbornikov in pa namestnikov vseh avstrijanskih gospodarskih družb snidlo 71 poslancov družbenih poddružnic.

Gospod predsednika-namestnik grof Attems je pozdravil zbor s serčnim ogovorom, v kterem je miloval nedomestljivo zgubo, ki je družbo lani zadela, ko ji je presvitli nadvojvoda Joan umerl. Da bi mu štajarska kmetijska družba postavila spominek hvaležnosti, je izdala velike bukve pod naslovom: „Ein treues Bild des Herzogthums Steiermark (živa podoba vojvodine štajarske), v kterih ni le kmetijstvo štajarske dežele popisano, temuč od konca do kraja vse, kar je štajarskega. Rajnki vojvoda so zmiraj želeli, da bi se napravile bukve, iz kterih bi domačin in ptujec v kratkem pregledu pozvedil natanko vse razmere štajarske dežele, ali z drugimi besedami rečeno, da bi poznal od konca do kraja Štajarsko; in to željo jim je zdaj glavni odbor gospodarske družbe pod vredništvom gosp. prof. Hlubek-a spolnil z res krasno knjigo, ki je po obsežku in obliki vreden spominek neumerlemu nadvojvodu, čigar obraz na čelu knjige stoji. Odbornikom in poddružnicam štajarskim kakor tudi vsem avstrijanskim gospodarskim družtvom *) so bile te bukve brez plačila podarjene; sicer pa veljajo 6 gold. nov. dn.

Potem se je vzdignil višji predstojnik štajarske hranilnice, gosp. dr. žl. Neupauer in je naznanil zboru, da tudi hranilnica (Sparkasse), kteri je za vse dobro uneti nadvojvoda Joan pomagal na noge, hoče rajnkemu postaviti spominek, in sicer spominek v njegovem duhu: vsako leto namreč hoče 5000 do 6000 gold. pod imenom „zakladi nadvojvoda Joana“ razdeliti revnim in pridnim učiteljem ljudskih šol po kmetih in zlasti takim, ki marljivo podučujejo mladino v kmetijstvu. Rajnki nadvojvoda so vseskozi si prizadevali za ljudsko omiko, ker so dobro spoznali, da na to omiko se opira blagor dežele. Ker pa so učitelji ljudskih šol najkrepkejši stebri te omike, jim — v spomin rajnkemu — hoče vprihodnje štajarska hranilnica na pomoč biti in darovati vsako leto 5 do 6000 gold. Kako se bojo ti „Joanovi zakladi“ delili, bo vodstvo hranilnice berž na znanje dalo, ko bo posvetovanje v tem dognano. Ko je gospod dr. Neupauer svoj govor končal, so se vzdignili vsi v zboru pričijoči in se za lepi dar enoglasno zahvalili hranilnici, ktera je s tem vnovič pokazala, da je prava dobrotnica deželi, ki ne skopari s prihranjenim dnarjem, ki ga je od dežele dobila, ampak ga spet deželi povračuje za koristne reči.

Starašina glavnega odbora gosp. Rihard Knabl je potem priobčil življenjopisne čertice rajnkega nadvojvoda, ktere je s sledečimi besedami sklenil: „Nadvojvoda Joan je bil rodú Habsburg-Lotrinškega, po rojstvu pa je bil Italijan; al Italii in Francozkemu nasproti je bil iz celega serca Nemec. Blagor njegovemu spominu!“

Potem je prišla volitev novega predsednika na versto, in enoglasno je bil za predsednika oklican dosedanji predsednik-namestnik, gosp. Otokar Maria Attems. Sivi starček, ki je že 86 let star, se je branil in prosil, naj izvolijo raje kakega mladega in krepkega moža; al nič ni pomagalo; „mož, ki je toliko let na strani rajnkega nadvojvoda se kot njegov namestnik trudil za blagor družtva, je njegov najvredniši naslednik“ — je rekel zbor in grof Attems je stopil na mesto po smerti Joanovi izpraznjeno.

Gospod vitez Azula je naznanil potem zboru stan družtvenega verta, ki je lani donesel 3649 gold. 16 kr., stroškov pa imel 3029 gold. 89½ kr.; tedaj so dohodki stroške presegli za 619 gold. 26½ kr. To je bilo toliko veselejše slišati, ker so druge leta vertni stroški dohodke presegali celo za 1500 gold.

Gospod prof. Hlubek je potem gledé na to, da so presvitli cesar Ogrom skozi 6 let dovolili po 2000 gold. za darila pridnim svilorejcom, Njih Veličanstvu očitno hvalo izgovoril, rekši, da „najzdatniše orožje zoper Lombarde ima naše cesarstvo v tem, da se po vseh deželah oživi sviloreja. Mi Štajarci nismo nevošljivi za ta cesarski dar poštenim Ogrom; naj ga le obernejo v prid svoji deželi“.

Višji predstojnik štajarske hranilnice, dr. Neupauer, je potem zboru na znanje dal, kako si je štajarska hranilnica prizadjala, tudi lani malim kmetijam pripomočnica biti, kterim je 2 milijona in 699.687 gold. posodila. Za dobrotljive in občnokoristne namene je razdelila 10.850 gold. — Enoglasna hvala je donela hranilnici, ki tako lepo obrača svoje kapitale.

Gospod grof Khünburg je razložil stan graške asekuracije zoper ogenj in opomnil, da pri mnogih drugih asekuracijah je tarifa višja kakor pri naši, ki znaša letos le 28 nov. krajc. od zavarovanih 100 gold.

Ko je bilo nadalje še povedano, da bojo vprihodnjič darila (premije) za pôsle jenjale, — da so naročniki na družbini časnik „Wochenblatt“ lani blizo 3000 gold. na dolgu ostali, — da vès na družbinem vertu sajeni krompir je lani gnjil, le tako imenovani belgiški „Chordon“ in pa štajarski „Šmidbauer-jev“ ne, je gospod dr. Hlubek potem z veliko hvalo omenil sladki sirk (Zuckersirk, sorghum sacharatum), in ga za živinsko klajo močno priporočal zato, ker ne potrebuje tako močne zemlje kakor turšica, in ker se dá trikrat kositi, turšica za klajo pa le enkrat. Rekel je gosp. Hlubek še, da se iz južnega Francozkega dobljeni sirk bolje zaraste kakor ogerski iz c. k. kobilstva v Babolni, al babolniški je bolje kalil kot francozki, morebiti zato, da je francozko seme mešanica bila od več let.

Ko je bil veliki zbor končan, so se družbiniki podali vsi skupaj h kosilu v Ressource, kjer so po dokončanem delu prav dobre volje bili in napivali zdravice Njih Veli-

*) Ker je en iztis te izverstne knjige tudi krajnska kmetijska družba dobila, jo vsak naših družbenikov lahko dobí v družbini pisarnici. Vred.

čanstvu cesarju, cesarici, cesarski rodbini, papežu Piju IX., novoizvoljenemu predsedniku itd. Ker je neka zdravica v nekterih časnikih napčno razglašena bila, jo popravlja autentični popis velikega zbora v „Wochenbl.“ ter pravi, da se je tako-le glasila: „Vsak Avstrijan, kteri svojo domovino resnično ljubi, mora želeti, da se to kmali spolne, ker je treba, da domovina spet k moči pride in se stanovitna ohrani, in zato naj živi ta pogoj: živila ustava ali konštitucija!“

Razpostavljeno je bilo v tem zboru tudi nekoliko novih mašin in gospodarskega orodja, med kterim je bilo najbolj pohvaljena slamoreznica Arnhoferjeva iz Lipnice za manjše gospodarje (cena ji je 55 gold.) in pa Gottsbacherjeva iz Gradca za večje gospodarje (ktera veljá 130 gold.), potem Gottsbacherjeva koruzna lušivnica (po 60 gold.) in Vonihrova mlatilnica (po 70 gold.)

Terpežnost lesa.

Vsak, najbolj pa gojzdnarski gospodar mora poznati lastnosti lesa, da razume koristno in umno ravnati ž njim in ga obračati v prid svojega gospodarstva in v prid obertnikom in rokodelcom, ki lesa iz njegovih gojzdov potrebujejo. Teh naravoslovnih ali fizičnih lastnost lesa pa je trinajst, namreč: sklad ali tekstura, barva, teža, gostoba ali jederčnost, terdoba, krepost, vlečljivost, razpenljivost, cepljivost, terpežnost, lastnost vodo na-se vleči, upornost in gorljivost.

Izmed teh lastnost lesa je celó potrebno poznati terpežnost, o kteri hočem par verstic napisati našim gospodarjem in kmetovavcem, naj jih beró in si jih zapametijo ter po njih ravnajo.

Terpežnost lesa je lastnost, s ktero preterpí les unajno silo, kakor posebno zrak, mokroto in gorkoto. To troje lesu celó celó škoduje in je krivo, da hitro gnjije ali pa se razpoka in trohní. Toraj je terpežnost lesa po različnosti drevja in zemlje, na kteri drevje raste, in po različni natori teh unanjih močí tudi prav različna. Sploh se je o tem opazilo to-le:

1. Zrel in les srednje starosti je bolj terpežen, kakor čisto star ali pa premlad.

2. Na visočinah počasno izrašen les, ki se na prostornem suhem svetu najde, veliko delj terpí, kot un, ki ni na takih krajih zrastel.

3. Les, ki je nasuhem, je toliko bolj terpežen, če so se mu sočni deli dobro izpustili, to je, če se je dobro izmèzgal.

4. Vsak les se ložje zničá, ako zdaj mokrota in zdaj zrak nad njega sežeta.

5. Les, v kterem je mnogo smolnatih sokov, je bolj terpežen kot un, v kterem so žlezasti soki.

6. Mehek les, ki se je v soku, to je, spomladi posekal in ročno olupil in potlej dobro posušil, je bolj terpežen.

7. Med vsemi različnimi drevesi najmanj gnjijejo hrasti in bresti, in tem drevesom še škodujejo zastani, skisani soki manj. Najmanj terpežni pa so jagnedi, verbe in breze.

8. Kolikor več žlezastega soka je v lesu in kolikor raje se ta sok kisa, tem manj terpežen je les; toraj terpí najdalje pozimi o velikem mrazu posekano drevje. In ravno iz tega vzroka terpí v soku posekan in hitro posušen kakor tudi flosan les manj od zastanih sokov, akoravno po vsem tem veliko kreposti zgubí. Iz enakih vzrokov stuhne tudi sočnat, zelen in neolupljen les tako rad, ker se ne more dobro posušiti. Borov les pa pridobí mnogo na terpežnosti, ako je poln smolnatih sokov.

9. Čisto na suhem terpí les toliko delj, kolikor bolj je škodljivih sokov prost. Gorkota, mokrota in zaperti zrak razdenejo in zničajo les kmalo. Mokrota v čistem prostem zraku pa že celó pri nizki gorkoti veliko manj škoduje lesu. Globoko pod vodo in v ilasti zemlji, kamor unanji zrak ne more, brez kterega nobena stvar ne gnjije, terpí dolgo tudi zelen in frišen les vsake sorte. Pod tenko zemeljsko odejo, ktero unajni zrak lahko prešine, vsak les prav rad gnjije. Vsaka gnjilobna materija in vsaka gnjila stvarica poprime in okuži tudi les lahko in zatega voljo gnjijejo studenčni žlebi v gnojni zemlji tako naglo.

10. Terpežnosti lesa škodujejo tudi mnogoteri merčesi, ki drevje vertajo, kakor gojzdni červ, ličji červ in več drugih. Temu poškodovanju so nektere drevesa bolj, nektere manj podveržene. Najbolj se spridijo drevesa, ki imajo upodobljene ali asimilirane soke v manj olesenjeni in tedaj ložje prevertljivi belini (splint) in že celó pri javoru, brezi, hojevji, jelši in pri hrastih; zdravo jedro in ravno tako smolnati les pa veliko manj po tem merčesnem vertanji v nevarnost pride.

Po tem, kar sem tù povedal, mora tedaj gospodar, da terpežnost lesa povikša, posebno na to gledati, da mu les primerno dozorí, popolnoma doraste in da se mu preobilni sok, ki je v drevesu, kot pervi vzrok gnjilíne, kakor hitro je mogoče odpravi, in pa da se unanji upljivi in vzroki gnjilosti, kakor gorkota, mokrota in zrak čisto ali saj nekoliko od lesa odvračajo.

Naj tedaj še nektere pomogljeje tukaj omenim, ktere gojzdnarski gospodarji in vsi pametni kmetovavci poznajo in rabijo, da dobroto in terpež lesa pomnožujejo.

Posekanemu lesu terpežnost in dobroto ohraniti, je pred vsem potrebno, mu sočnate dele odvzeti. Pri dervah se to zgodí, da se les, ki je za kurjavo namenjen, preceplje in potle na zračnih in solnčnih krajih na podloge spostavi; z debel pa se mora kmalo skorja olupiti. Pri lesu za stavbe (tesarskem lesu) in za obertništvo je pa sledeče treba, da se les hitro posuší in terpežen ohrani.

Stoječi les se posuši tako, da se deblu skorja olupi in da se po tem škodljivi soki odpravijo. Drevje se namreč okoli in okoli bolj ali manj visoko olupi. Tako olupljena debla počasi pomerjejo, se izpraznijo vsega soka, in les, ne da bi se razpokal, se posuši in bo očitno težje.

Kako pa ležeči les presušiti? Po perji in šilovji se izsopari vsa mokrota, ki je v lesu, prav hitro. Toraj posekaj les, dokler je v popolnem berstji in ga pusti tako, pa ne da bi mu veje odsekal, s perjem in šilovjem vred na zračnem kraji ležati, dokler ni čisto vel in ni vse mokrote izsoparil.

Les se posuší tudi, ako debla obsekaš in obtešeš in na njih skorjo otrebiš. To pa moraš storiti berž, ko si drevó posekal, da se hitreje posuší; posebno se mora to zgoditi pri hojevji, ki se ne razpoka tako rado in ga tudi červi, ki skorjo ljubijo, ne obiščejo potle. Skorja se le tedaj lahko lupi, kadar je med njo in lesom dosti močnatih delov in obilo soka, to je, spomladi. Skorjo trebiš in izrezuješ pa lahko vsakrat in to dela tudi kolar. Saj si že vidil pri kolarji debla razpostavljene v senci, na kterih je bila skorja po več krajih izrezana ali iztrebljena. Sedaj veš, da on to dela zato, da se les poprej posuší. Na štiri oglje se obtesa tesarski les, da se hitreje posuší in ložej odvozi.

Zmezganje lesa je celó dobro in potrebno. Les pa se izmezga ali škodljivih sokov oprosti, ako ga izvodeniš v stoječi ali pa tekoči vodi. Voda oprosti les škodljivih sokov in napravi les terdneji; pomaga, da se ne razpoka tako rad. Še bolj pa dosežeš svoj namen, ako les prekuhuješ v gorki vodi in to delajo nekteri umetniki in rokodelci, da svojemu lesu večjo upornost pridobijo.

Dobro je tudi, ako se že posušeni les s katranom ali smolo namaže. Potem se luknjice posušenega lesa zamažejo in mokrota ne more več v les, ki po tem takem pridobí mnogo terpežnosti in upornosti. Zatoraj večkrat pri mostih naslonila in pri vertih ograje ali z olnato barvo ali pa s katranom pomažemo.

Les pokriti je prav koristno. Da se posekani les prehitro ne suší in potle ne razpoka in zvetrí in potem takem na svoji dobroti ne zgubí, se mora varovati vročih solnčnih žarkov in močnih vetrov; toraj se dragocene debla s skorjo

ali pa s protjem pokrijejo ali pa se tudi na čelu z ilovico namažejo. Kolár svoj les v senco spravlja, da se od solnca ne razpoka.

Vidimo, kako tudi pri lesu natora gospodari in da je treba dobro poznati natorne postave vsakemu, ki hoče prav z lesom gospodariti, in da ni vse eno, kje, kako in kadaj da se les seka. Razun teh pripomogljejev, terpežnost in sploh dobroto lesa ohraniti in povikšati, so v novejšem času našli še več rečí, po kterih se ta namen doseže, pa so pretežke in preobširne, da bi se dale povsod rabiti in tudi mnogo denarja stanejo.

Janko P. Vijanski,
gojzdnarski akademikar.

Opomin gospodarjem.

Našim kmetovavcom je dobro znano, kako je lani krompir že na polji kali poganjal in celó nove krompirčke nastavljal. Silna vročina in suša ste ga, tako rekoč, pregnale, da že na polji, še sam ne dorašen, je nov sad rodil. To se je pozneje tudi v kletih (hramih) godilo, in vse to je morebiti tudi gnjilobe krivo, ki je letos še le pozneje tù in tam gospodarjem toliko krompirja vzela. Sploh v več krajih ni bil krompir za kuho dosti vreden, ker se mu je vès močec popačil. Naj tedaj letos gospodarji dobro pazijo, da za seme ne bojo takega krompirja jemali, ki je že lani zgodaj kali poganjal; tak krompir je bil pregnan; ni še popolnoma dozorel in je že druzega rodil; ne bo tedaj tak za seme nič prida. Svetovali bi gospodarjem tudi, naj se spomladi ne prihitijo s sajenjem krompirja, ker po deževji v jeseni in obilnem snegu pozimi je dobila zemlja veliko moče, zavoljo ktere bode dalje merzla ostala, dokler je pomladansko solnce ne osuší in ogreje pa rodovitne ne naredí.

„Praž. Nov.“

Naravoslovna drobtinica.

Od častitega gospod L. D. so dobile „Novice“ sledeče vprašanje:

„Ali res solnce hodi nektero leto višje, nektero pa nižje, kar se vidi sv. Tamaža dan?“

„Naši kmetje pa to zmeraj bolj terdijo; morebiti le, kakor ovce tam čez plot skočijo, kjer je perva skočila; ali pa so tega res z lastnim poglédom prepričani“.

Po pogovoru z dvema, v teh rečeh zvedenima gospodoma moremo na to vprašanje le-to odgovoriti:

Človeku, kteri to terdi, naj se svetje, da naj na popolnoma ravnovažni (horizontalni) polici ali na oknu, ki je proti solncu obernjeno, postavi navpično (senkrecht) palčico, kake 4 pavce dolgo, in naj vsako leto na sv. Tomaža dan opoldne natanko zaznamva, kako daleč da senca od te palice seže. Če bo ta dan solnce eno leto višje šlo, bo gotovo senca te palčice krajša; če pa nižje, se bo senca podaljšala. Ondi, kamor konec sence vsako leto ta dan seže, naj se z olovko čerta napravi. Al ker bi bilo mogoče, da bi sv. Tomaža dan več let zaporedoma oblačen bil, naj si naš solncogledec vsaki mesec ali vsakih 14 dní en dan izbere, in naj opoldné vsako leto natanko zaznamva, kako deleč senca palčice seže, zraven naj pa tudi pristavi dan, kdaj je pri vsaki senci čerto narisal. Tako naj skoz kakih 10 let ravná, in gotovo se bo popolnoma prepričal, da je bosa gori imenovana terditev.

Res je sicer po opazkah zvezdoglednih, da dolgost solnca, ako se po kakem oboku ekliptike od spomladanske pičice meri, je to in uno leto za kakošno stopnjaško minuto (Gradminute) krajša ali daljša; al to je tako majhen razloček, da ga proste očí, če bi bile tudi desetkrat orlove, nikdar nikoli zapaziti ne morejo, in le dobro zveden zvezdogled z najostrejšimi drobnogledi ga zasledí. Ako bi solnce res nektero leto nižje nektero višje stalo, bi bili zvezdogledi tako imenitno reč gotovo že zdavnej zapazili in pratike bi nam čudno prikazen ravno tako gotovo oznanovale kakor nam oznanujejo do pičice vse druge premembe na nebu. Tudi iz tega se tedaj vidi, da je misel od nižjega ali višjega solnčnega hoda le zgolj — pomota.

V kterem mescu ljudje navadno najbolj merjó?

Star slovašk pregovor pravi: „Nastal marec, poberaj sa do hrobu starec!“ to je, pride sušec, pripravi se za grob starec. Al ne le starim ljudém je mesec sušec (marci) nevaren, temuč merljivost sploh je ta mesec večja kakor druge mesce. Tako pričajo statistični zapisniki. Od tisoč (tavžent) ljudí, ki leto in dan umerjó, jih umerje (po primeri od 50 let) mesca prosenca (januarja) 101, svečana 97, sušca 102, malega travna 98, vélikega travna 81, rožnika 68, malega serpana 70, vélikega serpana 78, kimovca 75, oktobra 69, listopada 75, grudna 86. Iz te tablice se vidi, da mesca sušca najbolj ljudje merjó, najmanj pa jih umerje v dveh poletnih mescih: mesca rožnika in malega serpana, v jeseni pa mesca oktobra (kozoperska). Merljivost mesca vélikega serpana (avgusta) je pa v primeri s sledečima dvema mescoma večja, česar je huda vročina, veliko delo na polji, zlasti pa nezrelo sadje največ krivo.

„Slov. Nov.“

Ena resnična, druga pa pravlica.

Človek, ki mu serce ni celó zamerznilo za domače rečí, se rad spominja tudi v poznejih letih, kar je doživel ali saj slišal v mladosti svoji. Ko sem unidan bral v „Novicah“ od junaških štajarskih žen, mi je živo v spomin prišla prigodba na blejskem jezeru, ko so se pod Francozom tukajšne žene ravno tako serčno obnašale kot njih sestre na dolnjem Štajarskem. Podam jo „Novicam“, zraven pa še neko pravlico.

Serčne Blejke.

Mnogo že se je pisalo od blejskega jezera in njegove okolice v naših „Novicah“. Ni mi pa znano, da bi bil kdo omenil prigodbo, ktera se je godila ondot ob času, ko je bila naša domovina v oblasti Francozov. Naj jo tedaj povem jez, kakor sem jo slišal iz ust svojih rajncih staršev, kteri so sami pričijoči bili in vidili z lastnimi očmi, kar se je godilo.

Bilo je zjutraj, dan sopraznika v postu — leto mi ni znano, zakaj prosti kmet si tega ne vtisne v spomin — ko so bili ljudje sosednih vasí, kakor je na Gorenskem dandanašnji še navadno, se obilno zbrali k sv. maši pri Materi Božji na jezeru. Po maši se podajo v ladije proti domu. Al ko privesljajo blizo ladiša pri kapelici, zapazijo množico francozkih oficirjev, in med njimi enega z vago, s ktero so mislili dragocenosti cerkvenega zaklada vagati in berž ko ne med seboj deliti, kakor se je že pri nekterih drugih cerkvah zgodilo. Al komaj domači to zapazijo, kar z enim glasom zavpijejo: „Mater Božjo hočejo oropati, nazaj vozite!“

In v tem hipu se vernejo vse ladije k cerkvi nazaj. Tri junaške žene (imena njih sem pozabil), leté, ko so zaperte vrata s silo odperle, v zvonik, in začnejo plat zvona bíti. To slišati hitijo ženske od vseh strani skupaj, in ob kratkem je bilo ženstva ob jezeru, da se je vse terlo, s kolmi, gnojnimi vilami, cepci, motikami itd. Slišal sem, da so bili možje iz daljnih vasí v ženski obleki od zadaj, posebno pri Zazeru po hribcih in v Nogradu pod gradom, da jim pomagajo, ako bi treba bilo. Al dekleta in žene same se junaško obnašajo. Francozi vidši, da od te strani nič ne opravijo, se urno podajo pod Želíčami pod grad proti Ribču, da bi se od te strani pripeljali na otok. Pri ti priložnosti se je posebno nekdanja vlastnica blejskih toplic Burjovka kaj serčno vêdla; konja nekega Francoza, ki je na vso moč jahal, je za berzdo prijela in mu jo izsnela rekoč: „Stoj! če ne, bo druga“ (njene lastne besede,

kakor mi je sama pripovedovala). Konj, berzde prost, pri ti priči obstane. Pripisala je to pripomoči Matere Božje, misleča, da ženska nikdar nima tolike moči.

Tudi vojak z vago prisopiha pod Nograd (bil je res nekdaj ondi vinograd, in še jez pomnim, da se je ondi pod visoko skalo nahajala rodovitna vinska terta) in že se vrine v neki čoln, kterega še niso odrinili, kar prihití neko pogumno dekle iz Podhama (pripovedovali so, da je bila tako močna, da se 7 korenjakov ni vstrašila), in ko vse kričí: „Z vago ta je že v ladii!“ zavpije junakinja: „Meni ga pokažite; jez mu bom kos!“ In v tem hipu plane v čoln, ga zgrabi in zvije, in v jezero bi ga bila vergla, ako bi ne bil tako milo prosil in obetal, nikdar več priti na jezero.

Al kako malo so bili Francozi mož beseda, so se Blejci kmalo prepričali. Ako se še prav spominjam, so prišli v drugič neko nedeljo, toda so ravno tako malo kakor pervikrat opravili, zakaj bili so Blejci vedno na straži. Prišli so tretjič, kakor se mi zdi, binkoštni torek. Moj oče so imeli ravno za hišo nekaj opraviti, ko pride neki tergovec iz Radoljce, kjer so tudi Francozi stanovali, in jim reče: „Anže! mislim, da ne bomo nič opravili“. „Jez tudi mislim, da ne“ — mu odgovorijo in urno sekiro v hišo veržejo, za njimi hité, pa od Matija jo, namesto okoli jezera čez (brez zamere) „Kurji drek“ — to je hrib med Matijem in Ševlom — udarijo, tako Francoze prehitijo in na ladiše prehité. Kmali je zopet žensk vse belo, ki se oborožijo tudi s kolmi, na ktere so ribči veliko mrežo na sušilo obešali. Ko Francozi pridejo, jim serčno nasproti stopijo rekoč: „Možje! pervega, ki se bo prederznil v to ladijo stopiti, bomo s kolmi potolkle!“ Da so tudi sedaj možje za reservo od zad stali, ni dvomiti.

Tako so junaške dekleta in žene otele cerkev Matere Božje na blejskem jezeru.

Povodna moža bohinjskega in blejskega jezera.

Slišal sem v mladosti pripovedovati, da je popotoval iz Bohinja nazaj v svojo domačijo na Mlinu pri blejskem jezeru mož; rekli so mu „Žlinder“. Ko tako po samotnem in dolgočasnem potu skoz „štenge“ korači, se mu pridruži neznan človek čudne podobe. Začneta se meniti to in uno; beseda dá besedo. Naš Blejc, od začetka vès osupnjen, viditi moža neznane podobe, se oserči in vpraša ptujca, kam da se je namenil? Ta pa mu odgovorí: „Jez sem povodni mož bohinjskega jezera, in grem po ženo, ktero mi je povodnjak blejskega jezera odpeljal, ko nisem bil domá“.

Da so se pri teh besedah našemu Žlindru hlače tresle, si vsak lahko misli, kteri je kedaj slišal pripovedovati prigodbo od povodnega moža, zakaj veliko hudega se mu je očitalo. Toda pri ti priložnosti je bil bohinjski povodnjak prav priljuden. Tako kramljaje se približata jezeru. Preden se ločita, reče povodnjak: „Pridi gledat k jezeru, in, kadar se boj med nama zavolj odpeljane žene uname, vedi: ako kervave pene k verhu priti vidiš, se zame slaba godí; dobro pa, ako vidiš bele priplavati“. To rekši se z velikim šumom zažene v globočino, kjer se uname boj, in glej! kervave pene prihajajo prot verhu, — zmagal je blejski povodnjak. Stanoval je s svojo ženo v stekleni hiši v globočini.

Tudi se pripoveduje pravlica, da je prihajal blejski povodnjak vsako jutro k „Oravu“ po za groš kruha. Dal je vselej nov groš; kruha mu pa niso dali v roko, ampak so ga vselej na okno položili, kamor je tudi on pokladal groš. Pravili so, da je sam pervi pot, ko je prišel po kruha, Oravki rekel: „Ne dajaj mi kruha iz rok v roko, zakaj, ker nisem keršen, bi ti jo pri ti priči odtergal“. In tako je vselej kruh z okna jemal. Š.

Na jezeru. *)

Po jezeru
Bliz Triglava
Čolnić plava
Sèm ter tjè;
V čolnu glasno
Se prepeva,
Da odmeva,
Od goré.
Mile tice
Po dolinah
In planinah
Se budé;
Ker so ćule
Pesem mojo,
Vsako svojo
Žvergolé.

Ribam serca
Vsim igrajo,
Da skakljajo
Nad vodó.
Še valovi
Šepetajo
In šumljajo
Med sabó.
Tukaj Slava
Vence vije,
Serce bíje
Nam gorkó!
Čujte gore
In bregovi,
Da sinovi
Slave smo!

Miroslav Vilhar.

Slovenski Leander.

Novela po narodni kranjski povedki.

(Dalje.)

IV.

Že dolgo je minulo leto dní, kar Lupo od Jelke ni ničesa zvedil. Teta jo je odpeljala po morji v južno Talijansko. Antonio je pozvedoval pri vseh kloštersklih znancih, al nobeden mu ni vedil drugega povedati, kakor da je stara Močenigovca se s svojo unukinjo podala na božji pot v Maria Loretto. Vendar mu se vse to ni prav verjetno zdelo, in Signor Lupo je mislil terdno, da jo je teta odpeljala, samo, da jo njegovemu pogledu odtegne.

Sklenil je sam, ko šole minejo, se podati v Loretto. Obleče se po romarsko v dolgo sivo haljino in dene širok klobuk na glavo. Z veliko palico v rokah potuje čez Fiorenco v večni Rim, in ko je pomolil na grobu svetih apostljnov in ogledal staroslavno mesto, potuje po albanski cesti dalje naprej. Cesta je deržala skoz vijugasto sotesko. Ko vès zamišljen potuje, začuje naenkrat silni glas: „Na pomoč, na pomoč, v ime Božje in svete device Marije loretanske!“

Pospešuje svoje korake in zagleda kočijo na cesti stati. Vozotaj je že ležal umorjen na zemlji, dva silna roparja pa sta davila dve ženski. Signor Lupo potegne svoj meč, kterega je imel skritega pod romarskim oblačilom, in z silnim mahom udari sedaj po enem in sopet po drugem, da sta se skoro oba roparja na zemlji valjala v svoji kervi.

Potem skoči h kočiji in posadi na zemljo starejo žensko, ktera je hudo omedlevala, ker je močno ranjena bila, in beží k bližnjemu potoku po vode, izpere z bistro vodo rano in jo s svojo rutico zaveže. Mlajša odgerne svoj vel (šlar) — in kakor mila je juterna zarja, tako krasno je bilo lice mladega dekleta; modre oči pa so se svetile kakor juternica in večernica.

„Kdo ste, junaški mladeneč, rešnik mojega življenja?“ — vpraša mlado dekle. — „S čim Vam bodeve povernile blago delo?“

Jaz sem Wolf vitez Šteberski, rojen Slovenec iz Kranjskega. Stariši so me poslali v slavno šolo benečansko, da si tam svoj um izbistrim. Moji prijatli me potalijančujejo ter mi pravijo Signor Lupo — in kdo ste Vi prekrasna mila?

„Jaz sem Jelka, hči grajšaka Karlovškega, kraj cerkniškega jezera, ne deleč rojena od Vašega grada“.

„Jelka?“ — zakričí vès osupnjen mladi vitez — „ona Jelka, kteri sem jaz na morji v Benetkah odgovarjal s sladko domačo pesemjo?“

„Vi ste bili oni mladeneč?“ — vpraša vsa ginjena Jelka.

„Da! jaz sem bil tisti pevec, in neskončno srečen sem,

---

*) Iz sbirke unidan napovedane, da pride kmali na svetlo.

da sem sedaj rešnik Vašega življenja. Al ne mudimo se sedaj; utegnilo bi še kje več razbojnikov biti blizo. Jaz sam hočem do bližnjega terga konje voditi in mestni oblasti zločinstvo oznaniti".

Potem primeta oba teto, ktera je zavolj bolečin zmirom zdihovala, in jo vzdigneta v kočijo.

Srečno pridejo v gostivnico. Naš vitez pošlje berž po zdravnika, oznani gosposki, kar se je zgodilo, verže romarsko oblačilo raz sebe, kupi si lep benečansk plajš in baret, in kmalo je stal pred kraljico svojega serca v vsi svoji vitežki krasoti. Kar je že dolgo v svojem sercu čutil, ji odkrije z nježno prostodušnostjo, in junaškega mladenča in nježno devico sklene vez najvročejše ljubezni.

Teta se ozdravi, in potem se s svojo unukinjo poverne nazaj v Benetke. Poštenje devičino je terjalo, da mladi Šteberk ni ob enem potoval v Benetke. On se je, ker ni daleč več bil od svetega mesta Marije loretanske, tjè podal in se tam usmiljenemu Bogu vroče zahvalil za veliko srečo, ki ga je došla na njegovem potu. Varno pride v Benetke nazaj; al hitro zvé, da je stara teta umerla in da se je Jelka tudi berž po tetini smerti podala v svojo domačijo na Kranjsko. Zapustila je list na rešnika svojega življenja in mu obljubila zvesta ostati do smerti. — Tudi Wolf Šteberski ni dolgo več ostal v Benetkah. Posloví se od svojega iskrenega prijatla Antonia in že drugo jutro odjaha s svojim zvestim slugom Jernejem čez Gorico domú.

Pri Logatcu se oberne na cesto proti cerkniški dolini. Ko kraj jezera jaše, gleda tožno proti karlovškemu gradu, ker še le po Jelkinem odhodu se je spomnil, kar so mu njegov oče pravili, da sta šteberski rod in pa karlovški si v velikem sovražtvu, ker je predded njegov enega Karlovčana ubil iz ljubosumnosti na turnaji v Brezah na Koroškem.

Težkega serca je jahal s svojim slugom kraj onega mesta jezerskega, kjer bi bil kot mlad fantič skoro svoje življenje zgubil. Ko kraj britofa prijašeta, reče mladi vitez: „Jernej, odkriva se in moliva za pokoj duše rajnega mojega rešnika, ribča Jurka".

Ker je bil Wolf Šteberski že poprej svojim starišem pisal, kteri dan meni domú priti, je na gradu šteberskem že celi dan belo bandero vihralo. Ko grajski stražar zagleda popotnika od dalječ, puhne v staro trobento, in vse hiti mlademu gospodu naproti.

Očka in mamka sta ga pričakovala pri grajskih vratah. Solze serčne radosti se jima ulijó, ko zagledata visokega mladenča z zalim rudečim licem in gorečimi očmi, v znamenje, da je mladeneč v velikem zapeljivem mestu pošteno in krepostno živel.

Stara beričevka pa se vé da je imela sopet nekaj privréči: „Res — je rekla stari logarici — naš mladi gospod so lep junak in prav učeni pridejo iz Laškega; al vidili bote kuma — srečni ne bodo; nocoj se mi je sopet strašno hudo od njih sanjalo! Od Šent-Kocjana sèm so letale na šteberski grad cele trume černih krokarjev in so hotli mladega gospoda s svojimi ostrimi kljuni in kremplji razčesati. Bodeve drugokrat kaj več o tem govorile; sadaj pojve gori v dvorano. Žlahni gospod so vendar tudi enkrat mislili na nas uboge".

Med ukanjem in veselim gostovanjem je minil dan veselega povrata šteberskega mladega gospoda iz Benetk.

V.

„Osedlaj konjiča Jernej!" — reče mladi gospod Šteberski svojemu slugu — „danes hočeva jahat v Lož; tam bode veliko zbirališče vitezov. Vojvoda Friderik hoče našega gospodarja grofa Celjskega prevladati, in se treba bode posvetovati, kako se bodemo postavili v upor. Prinesi mi mojo benečansko opravo, da bodo kranjski vitezi vidili, koliko je bolje prilična za nošnjo, kakor težki nemški oklep. Na klobuk mi utakni štrucevo perjanico, in vzemi rudeči žametni plajš, — znaš Jernej! prišlo bode tudi dosti lepih gospá, — razumeš li? — le vse snažno in pa urno!"

Sluga ima hitro vse opravljeno, in vitka mladenča jahata hitro ko blisk proti Ložu.

Na travniku pred ložkim mestom je stala visoka lipa in pod lipo miza kamnata. Veliki travnik je bil ograjen z rantami, in okoli enajste ure prijahajo plemiči iz Notranjskega in Dolenskega. Ž njimi vred pripeljá se dosti žlahnih žen in nadepolnih hčerk.

„To je mladi Wolf Šteberski — reče stari Karlovčan — vès se je poulašil; ne nosi se več po naše; — no vidili bodemo, al še po naše misli."

Ko mlad Šteberski v kolo drugih vitezov stopi, pozdravi krepko desnico podavši vsakemu po vitežko zbrane plemiče. Al ko proti severni strani pogleda, zapazi Jelko, in vès ostermí. Ni je več vidil od one dobe, ko jo je rešil iz rok kervoželjnih razbojnikov. Jelka se komaj na nogah derží. Pogled krasnega viteza, spomin na nesrečno zgodbo na Talijanskem, ljuti pogled njenega očeta, kteremu je vse odkrila, pa tudi dobila zagotovljenje, da šteberski rod in pa karlovški nikdar se ne moreta ediniti, — vse to ji je moč vzelo, da pade v naročje bližnji gospej brez vsega zavestja.

Hitro se je v kolu gospá in gospodičin šeptalo: „Poznata se iz Benetk".

Stari Karlovčan, kteri šteberskega rodú ni terpeti mogel, to zagleda in hitro odide s hčerko iz Loža. Ne pregovorivši besede pelja se vès zamišljen nazaj v svoj grad. Ko v hišo stopi, pokliče Jelko pred se.

„Jelka, tako ti povračuješ očetovsko ljubezen; ali ti nisem rekel, da imaš nečisti plamen svojega serca zatreti?"

„Oče, mili oče — mu odgovori Jelka — mene veže neskončna hvaležnost do tega mladenča".

„Vem; takošno delo je ljubezni vredno; al moja krí se ne sme mešati s kervjo šteberskega rodú. Razun tega je mladi Šteberk sovražnik našega dedovnega vladarja. Karlovčani so bili zmirom zvesti svojim vojvodom, in toraj ne bi rad vidil svoje hčerke v rokah puntarja".

Te besede prav resno izgovori, pa se odpravi v drugo hišo.

Jelka vsa pobita gré na vert pred gradom, iz kterega se je lepo vidilo jezero.

„O daljni kraji mile mi Italije, da bi v vašem krilu počivalo moje truplo!" — tako je tožila žalostna in točila bridke solze.

„Še le, ko jo oče iz verta pokličejo, si obriše zajokano lice, in gré vsa plašljiva pred očeta.

Wolf Šteberski pa ni zgubil ne glave ne serca. S svojim krepkim govorom je nadušil vse dolenske in notranjske plemiče, da so obljubili zvesto s celjskim grofom deržati, in ne veljati dati gospodarstva nemškega višjega vojvoda. Mislil se je veseliti več dni s svojimi žlahnimi verstniki v Ložu, — al Jelkini odhod mu ni dal mira ne pokoja.

„Jernej! hajd domú; nocoj še imava težavno pot" — reče zvestemu slugu in skoči na berzega konjiča. Kmali je v svojem gradu. Staremu očetu in mamki pové, kar je bilo v Ložu sklenjeno, potem pa gré k jezeru in grajskemu ribču naloži, naj ladijo dobro pregleda in vse špranje zamaši, ker to noč — mu pristavi — se bodeva peljala snubit".

Potem gré sopet v grad nazaj, in piše celjskemu grofu, kar je bilo v Ložu sklenjeno.

VI.

„Kje tako dolgo vendar naš žlahni gospod ostanejo? Saj so obljubili, da bodo se ob devetih pred karlovški grad peljali, pa še jih le ni; že je pol enajstih, in luna bode se skoro za Javornik skrila". Tako govorí ribič Marko, in ni še cele zadnje besede izgovoril, se že čujejo stopinje in klic gospodov.

„No! imaš dobro ladijo? Peljaj urno! Nisem pred priti mogel; tudi stari Karlovčan rad bèdi dolgo in pazi na svojo golobico.

Luna je vetlo sijala po cerkniški dolini. Po jezeru so se metale ribice in šumljale vodne ptice. Vse bilo je tiho. Celó na Slivnici ni bilo viditi meglice. V luninem blesku so lesketale bližnje cerkvice in vasi, — noč je bila, da si ne moreš lepše misliti. Vès zamišljen leží ogernjen v široki benečanski plajš v rokah deržé miloglasno mandolino mladi vitez Šteberski in snova si pesmico, s ktero bode si ptičico vabil iz gnjezda.

„Sva že na mestu — reče ribič — kamor ste mi veleli vesljati“. — „Dobro, Marko — ga pohvali gospodar — počakaj le eno uro, in bodem ti žule dobro namazal“. To izgovorivši stopi iz ladije proti gradu in se postavi pred okence sobe, v kteri je Jelka spala, in za ktero je zvedel po Jelkini družici.

Brenkne v strune, in z lepim svojim krepkim glasom začne popevati:

Drago blago, drago dekle,
Prek čez vodo so me vlekle
Skrivne ljubezni moči;
Stopi z grada, gospodična
Jelka moja krasnolična,
Daj mi vživat slast oči! —

Komaj je mlad vitez slednjo verstico izpel, pogleda Jelka skoz okence in spozná dragega svojega.

„Ste Vi Signor Lupo?“ — vpraša s trepetajočim glasom.

„Jez sem, jez, draga dušica!“ — in ni treba mu bilo dolgo čakati, že objame kraljico svojega serca. Jelka! — Lupo! — Drug pozdrav ni se čul.

Jelka začne hitro mlademu Šteberku praviti, kako so njeni oče nasprotnik nju ljubezni, ne samo zavoljo starega sovražtva, temoč tudi zato, da je šteberski rod potegnil z grofom celjskim. Vendar jez ne delim misel očetovih, in rešnika svojega življenja ne bodem nikdar pozabila. Zvesta do groba hočem ti ostati.

Šteberk ji obljubi, da bode jo večkrat ponoči obiskaval, naj samo na južni vogel grada vtakne od enajstih do dvanajstih svetilnico, da kadar luna ne sveti, bodeta z ribčom hitreje in ložeje grad našla, in mesto, pri kterem se lahko na kopno pride.

Po svetih obljubah, svoji dragi zvest tudi do smerti ostati, se poslovi, in z Markom vesljata sopet proti Šteberku.

Luna se je že davno bila za Javornik skrila, in vse je počivalo v tihem miru. Zjutraj ob treh še le je prišel mladi vitez v grad in se vleže, da si okreva opešane ude.

(Konec sledí.)

Zdravniku.

Priličica.

Kjer ostri meč ne more
Odgnati smertne sile;
Je Stvarnik sam natore
Sejal cvetlice mile,
Da naj morivko prežénó,
Ko žuga z ostro že kosó.

Le-tím gospá preblaga
Zahvali tud' rešenje;
Cvetličja moč in zmaga
Otela ji življenje.
Pozdravljen vodja teh vojská!
Živí naj rešena gospá!

Požencan.

Dopisi.

Iz Zagreba 2. marca. A. K-s. — Že nekaj časa sem naznanjam Slovencom književno delavnost naših južnih bratov. Iz mojih dosedanjih dopisov je zvedel vsak, kdor jih prebira, da so počeli Horvatje verlo se obnašati. V štirih poslednjih mescih je prišlo samo v Zagrebu devet horvaških knjig na svetlo, in sicer samo takih, kterim gré hvala ne le v notranji vrednosti, temuč tudi v unanji obliki. Komaj je razposlala matica ilirska svojim utemeljiteljem Šulekovo „Biljarstvo“, že nas je zopet razveselil gospod Adolfo Tkalković (profesor Weber) z lično knjižico pod imenom „Put u Plitvice“, ktero kinča lepa slika „Tlovid plitvičkih jezerah“. O vrednosti pričujoče knjižice mi ni treba govoriti, ker nje autor sloví po vsem jugu kot izversten pisatelj. — Iz Novega Sada nam je došla knjiga pod naslovom „Obrazi iz obšte istorie“ *) od dr. Nikol. Kerstića, v kteri se popisujejo prav po domače najvažniše zgodbe iz občne povestnice. — V Beču pa je zagledala beli dan „Soerbska besaeda u latinskom pismu“; jedan književni sbornik za ogled novog typa organičke latinice v štirih zvezkih. **)

Iz Celovca se bere v poslednjem listu „Glas. Slov.“ sledeče: „Ravno kar se družnikom sv. Mohora razpošilja perva knjižica „slovenskih večernic za poduk in kratek čas“. Štejejo IV + 84 strani in obsegajo sledeče reči: Zgubljeni, pa spet najdeni sin (domača povest iz starih časov) — pesem za domače šmarnice — Voznik in zadnji konj — Mesar Janez Kerstnik Jezuit, Goričan — Mati in vnuk — Pobožna pastarica — Sv. Frančišek in tiči — Prilike (božja beseda in splahnjeni kozarec, Kdaj se lahko, kdaj težko živí, Dobra jed v umazani posodi) — Miklavžev večer — Delavno življenje keršanske device — Hvaležnost in nehvaležnost — Zofijna cerkev v Carigradu — Živalsko življenje po južnoruskih stepah — Zdravica vsem Slovencom — Drobne tičice naše dobrotnice in — Kar bodi za domače potrebe. Vsi sostavki so zloženi v katoliškem duhu, priprostemu ljudstvu in odraščeni mladini v poduk ali kratek čas. Jezik je skoz in skoz čist in lahko razumljiv vsakemu Slovencu. V prodajo po bukvarnicah pride knjižica še le po preteku tekočega leta, da nam za družnike, ki se utegnejo še oglasiti, iztisov ne zmanjka. Drugi zvezek „slov. večernic“ izide mesca junija. — Iz pridjanega družbinega oglasnika vidimo, da je do 1. februarja pristopilo 23 dosmertnih družnikov; popolni imenik letnih in dosmertnih udov bo prinesel še le „Koledarček družbe sv. Mohora“. Kot posebna dobrotnika naše mladine sta se skazala gosp. dr. Andrej Vojska, c. k. sodn. svetovavec, in ne imenovan Čeh na Ogerskem, ki sta stopila v število dosmertnih družnikov s tem pogojem, da se darujejo njima gredoče družbine bukve prav pridnemu gimnazijskemu učencu na Koroškem ali na Štajarskem ali pa na Krajnskem, kakor bo družbini odbor razsodil. Da bi se oglasilo več tacih mladinoljubov!“

Iz Planine. 25. dan p. m. je bil z veliko slovesnostjo pokopan gosp. izgledni učitelj planinske šole Filip Jakob Krajnc. Bil je rajnki, 70 let star sivček, blizo 50 let vedno verl učnik mladosti in dober pastir svoje nedolžne čede. Ne samo njegova draga družina, temuč tudi cela planinska okoljšina žaluje na njegovem grobu. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Ljubljane. (Oznanílo in povabílo zastran domačih pesem). „Slajše reči na svetu ni kakor je pesem lepa. Milo mati poje, ki ziblje dete svoje; med pesmi dete sladko zaspí; — dobre volje si kmetič žvižga in prepeva, orač na polji, kosec na travniku v pesmah ne čuti težavnega dela; — prepeva si rokodelec med svojim orodjem in delo mu teče izpod rok gladko kakor vesela pesem iz serca; — pojé gredó serčni vojšaki nad sovražnika v boj; v pesmah jim raste serce; — v svetih pesmah se molitev pobožnih kristjanov k nebesam valí; zdaj v veži božji, zdaj v lepi procesii pobožnega petja serce kipí; — ni gostije ne sedmine, ne poštene družine, kjer bi čedne pesmi ne bilo. In tako je prav; — saj tudi ptičica poje, kaj bi človek ne pel!

*) V „Novicah“ že pohvaljena knjiga.
**) O kterem bojo „Novice“ kmali kaj več povedale. Vred.

Pesem le tamo slišati ni,
Kjer poštenih ni ljudí!

Ta resnica, povsod spoznana, je napravila nektere prijatle domačega petja, da so složili 6 cekinov, ktere hočejo v zahvalo podati tistemu, ki zloží krasni pesmi Koseskovi „Kdo je mar?“ najlepši napev. Drugo pot, ko bomo razpisali na gospode skladatelje (kompoziterje) dotični oklíc, bodemo več o tem povedali, kako naj bi se doveršil ta namen; danes le toliko povemo, da bojo za razsodbo zloženih pesem naprošeni v muziki zvedeni mojstri presodili, kteri pesmi gré predstvo in častno darílo, in da se bo potem slavna tukajšna pevska družba naprosila, koncert napraviti, v kterem se bo zraven drugih domačih pesem ta pesem pervikrat očitno pela. Kar bi se čez koncertne stroške skupilo, naj bi se obernilo spet za razpis drugih pesem.

To je ob kratkem rečeno namen gori omenjenih prijatlov muzike, kteri ne želé druzega kot mnogim lepim pesmam, ki jih že imamo, še pridobiti več sestríc, da bi razveseljevale naše serce in da bi se zbudila ljubezen do skladanja pesem v vseh tistih, kterim je podeljen lepi dar te umetnosti. Ker se od več straní sliši očitanje, da se zmiraj in zmiraj v besedah (koncertih) prepevajo le ene in ravno tiste že preveč izpete pesmi, bi se po ti poti odvernila ona ne ravno krivična zabavljica, ker bi se potem v takih koncertih, v kterih bi se pervikrat pela taka s častnim darílom poslavljena pesem, pridjalo lahko še več druzih pesem, ktere dosihmal še niso bile očitno popevane, čeravno so tudi lepe in očitnega petja vredne. Tako bi se lahko večkrat napravil kakošen koncert zgolj novih pesem, kterega bo rad prišel poslušat vsak prijatel muzike kakoršnega koli naroda, zakaj muzika je glas nebeški, kteri ni vezan na besedo, ampak je razumljiv vsakemu sercu.

To sporočilo so nam dali oni gospodje, ki so zložili gori omenjeno pervo darílo, in so vredništvo naprosili, naj bi oklicalo ta njih namen po „Novicah“, ker se je nadjati, da se bo v slovenskih okrajnah še več domoljubov in prijatlov muzike našlo, ki bojo radi kak goldinarček darovali, da se osnova še za več pesem takih počastnic. In ker vemo, da to povabílo ne bo glas vpijočega v puščavi, se radi obernemo do vseh, kterim je napredek domačega umetnijstva pri sercu, — do vseh, kteri radi podpirajo vse, kar je lepo in dobro, — do vseh, ki cenijo muziko, ko zlati dar, in radi poslušajo njih mile glase: naj priveržejo blagemu namenu, kolikor jim je drago. Če več dobimo, več razpisov moremo napraviti. To pa že naprej povemo, da se bojo izbirale za napeve le čedne pesmi in take, ki imajo že same po sebi pesniško vrednost; tudi se bo gledalo na to, da bojo pesmi mnogoverstnega zapopadka.

In tako sklenemo to oznanílo in povabílo, pristavljaje le še to, da doneski za razpis omenjenih napevov se morejo pošiljati vredništvu „Novíc“. Razpis napeva k pesmi „Kdo je mar?“ se bo tedaj še toliko časa odložil, da se naberejo darila še za kake dve pesmi in se potem morejo razpisati počastnice (Ehrenpreise) za tri napeve ob enem.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Dunajska banka opominja, da stareji bankovci (konvencijnega dnarja) po 1, 2, 5, 10, 50, 100 in 1000 gld. se še do 30. dneva prihodnjega mesca zamenjujejo za nove ali za plačila jemljejo v banknih kasah ali pri poddružnicah banknih kas po vseh velikih mestih našega cesarstva. Dosihmal je še blizo za 30 milijonov gold. teh bankovcov med ljudstvom. Od 1. maja do 31. julija se bojo jemali le samo v banknih kasah na Dunaji.

— Po cesarskem sklepu se imajo premije za konje, kakor smo jih imeli po vseh deželah poslednje 3 leta, spet deliti do leta 1865. Za vse dežele našega cesarstva je določeno 364 premij z 2750 cekini. Za konje, ki se v jahanji najhitrejši skažejo (na Dunaji, v Peštu in Pardubicu) je določeno 6700 cekinov vsako leto.

— Gospod minister Bruk je koroškim poslancom, ki so šli na Dunaj zavolj železnice, obljubil, da za letošnje leto je določeno 1,200.000 frankov za zidanje koroške železnice; in da bo železnica do Celovca leta 1862, do Beljaka pa do 1863 dodelana.

— Dolgo časa se govorí od novega z loterijo sklenjenega posojila, ki ga misli naša vlada najeti. Vsaki dan — pravijo nekteri časniki — se more pričakovati oklic tega zajema; al kako bo, še nobeden ne vé.

— Kakor „Oester. Zeitung“ pripoveduje, je tudi nova ustava za protestante v nemško-slovanskih deželah v osnovi že gotova; napravljena bo po enakih pravilih, kakor jih je patent od 1. sept. l. l. za ogerske protestante določil. Nje višja gosposka pod imenom „c. k. višja cerkvena oblastnija“ bo cesarju in vesoljni protestantiški občini odgovorna.

— Sliši se, da se bo deržavno svetovavstvo pomnožilo in da bojo va-nj poklicani cesarjeviči (cesarski princi), dostojniki in pa poslanci iz deželnih namestnij vseh 18 dežel našega cesarstva, kterih bo 40, tako, da bo namestnija vsake dežele 3 take može cesarju nasvetovala, izmed kterih treh se bo potem eden v zbor deržavnih svetovavcov izvolil. Od časa do časa bo — kakor ta govorica pravi — cesar ta deržavni zbor poklical, da bo določeval deržavne stroške in dohodke, pretresal osnovo novih postav in presojeval prošnje in vošila deželnih namestnij. Pervi taki deržavni zbor se pričakuje že prihodnje mesce.

— Presvitla cesarica je revnim Horvatom in Slavoncom podarila 2000 gld; ravno toliko tudi nadvojvoda Franc Karol.

— 120 katolških škofov iz Avstrije, Nemčije, Anglije, Belgije, Irskega, Škocije, Holandije in Švajce je skupaj podpisalo pismo, v kterem se potegujejo za posvetno oblast papeževo in h koncu pravijo: „Vzdigovaje glas pred celo Evropo za ohranjenje papeževih vladnih pravic, branimo tudi cerkev in svete zadeve 200 milijonov katoličanov“.

— „Volksfreund“ piše, da letos ne bo nič s potovanjem v Jeruzalem, ker se je premalo romarjev oglasilo.

— Od visokega „Štefanovega turna“ je že skor vsak kaj slišal; kdor na Dunaj pride, gré najpred tega starega velikana gledat, ki je 400 let ponosno svojo glavo molil pod nebo. Leta 1840 so mu mogli vélik del verha vzeti, zato, ker se je staro zidovje drobiti začelo in se bati bilo, da bi se nenadoma ne prekucnil doli. Zidano glavo so mu nadomestili s železno, s ktero so imeli sila dolgo opraviti, in je morebiti sama toliko stroškov prizadjala ko nekdaj celi turn, od kterega so ogerski poslanci cesarju Frideriku III. rekli, da je bil dražji (400.000 gold. je veljal) kot marsiktero kraljestvo. Al železna glava ga ni 20 let terpela; treba jo je, da se ne zgodí kaka nesreča, nadomestiti z novo, in nedavnej je sklenila komisija, da se spet iz kamna napravi verh mogočnegu zvonika, kar bo dunajskemu mestu silne stroške prizadjalo.

— V mesnicah predmestja Gumpendorf so te dní zapazili spet pri 2 volih govejo kugo; iznova bo tedaj treba vseh postavnih naprav, da se zatare huda morivka.

— Nek magdeburšk časnik je izrajtal, da je sedaj okoli 4 milijone in 232.470 judov (židov) na svetu.

Iz Verone 27. febr. Te dní je tukajšna policija zasačila nekega sardinskega razposlanca, ki je za kmeta oblečen ogledaval in obrisaval terdnjavo S. Massimo; našli so pri njemu veliko dnarja in puntarske pisma.

Iz Českega. „Česka zgodovina“ Fr. Palacki-ga se izdaja sedaj na Rusovskem v dvojni prestavi. Tudi v poljskem jeziku bo prišla na svitlo od Fr. Matejka. Poslednji del v nemškem jeziku, ki pride na stroške českih deželnih stanov na svetlo, bo kmali zagledal beli dan.

Iz Tirolskega. Iz Inšpruka. Pri nas so zginile

sreberne šestice tako, da si ljudje pri menjavi bankovcov morajo skor samo s krajcarji pomagati. Ker se je govorilo, da jih ptujci nakupujejo z navdavkom po 8 gold. na 100 in še več, je gosposka to reč ojstro preiskala, pa ni najdla, da bi res bilo, kar se je govorilo. Sum tedaj letí bolj na domače, da so začeli skrivati šestice, ko je začel nadavek srebra tlačiti bankovce.

Iz Istrije. Ker je letos tukaj revšina velika, so dovolili cesar, da se 25.000 gold. iz deržavne kase razdeli najpotrebnišim prebivavcom.

Iz Dalmacije. Iz Kotora se piše „Srb. Dnev.“, da je ondašnja mestnjanka gospa Ivana udova Vuka Martinovića pred nekoliko mesci podarila ljudski srbski šoli v Kotoru 3400 gold. srebra, s kterim darom je zagotovljen obstanek imenovane šole. Čast in hvala verli gospej pred celim svetom! (Kako je to, da v naših krajih so taki šolski dobrotniki — bele vrane? *Vred. Nov.*)

Laško. — Ker vse, kar se sedaj kjer koli važnega v Evropi godí, zadeva najbolj le laške homatije, bomo danes vse imenitniše novíce, naj so iz Pariza ali Londona, pod tem nadpisom svojim bravcom podali. Iz vsega, kar se zdaj godí, je očitno, da čez 4 ali 5 tednov se ne bo več današnja negotovost vlekla; v pervi polovici prihodnjega mesca pride, če pred ne, sodni dan o laških homatijah. Kako to? utegne prašati ta in uni. Odgovor je lahek. Že je sardinska vlada oklicala ljudstvom tistih dežel, ki so se spuntale zoper svoje prejšne vladarje, da naj 11. in 12. t. m. še enkrat glas od sebe dajo: ali se hočejo zediniti s Sardinijo ali pa si napraviti samosvojno deržavo? Da bo velika večina za zedinjenje s Sardinijo, ni po tem, kar se dozdaj kaže, dvombe več. Na 2. dan aprila pa je že poklican sardinski deržavni zbor, v kterega bojo prišli poslanci vseh teh dežel, da bojo izgovorili, kaj hočejo, in bojo osnovali „veliko laško deržavo“. Očitno je, da po tem pride veliki dan, ker ne bo imelo le samo Francozko govoriti, ampak vse druge velike vlade; sedaj se bo določilo, kako in kaj. Al — poreče kdo — česar Napoleon noče po tem, kar je v deržavnem zboru 1. dan t. m. govoril in kar je njegov minister Thouvenel 24. febr. v Turin pisal, da bi se Toskana zedinila s Sardinijo, in tudi ne, da bi papeževe dežele kaj več bile kakor le vikarjat sardinski? Res je, da je poslednji čas francozka vlada svoj plajš nekako drugač obernila po vetru, ki je iz Avstrije, Rusije in Prusije prihajal, ko so te vlade zavergle angležke nasvete, — al to je Napoleon gotovo storil le zato, da bo mogel pozneje reči: „saj sem jez odsvetoval sardinski vladi, naj ne storí tega; če je vendar storila, nisem jez za to odgovoren“. „Francozka vlada ne prevzame nobene odgovornosti za združenje omenjenih dežel s Sardinijo“ — to so najvažniše besede v Thouvenelovem pismu. To so pa le lepe besede, to je le zvijača, ktera pomaga francozki politiki iz zaderge, v ktero se je le na videz zamotala. Cesar Napoleon hoče — to je stokrat rekel — da Sardinija dobi vse te dežele, zato pa hoče za-se Savojo, kakor je očitno rekel v svojem govoru 1. dan t. m. Če bi res bilo, da se francozka vlada zoperstavlja zedinjenju teh dežel, bi bila mogla francozka armada že davnej zapustiti Lombardijo in Sardinijo prepustiti sami sebi. Al tega ni storila. „Al Savoje ne bo dobil Francoz“ — bo rekel ta ali uni — ker ne le angležki poslanci, temuč tudi angležki ministri so že večkrat očitno izgovorili, da tega ne bojo nikakor dovolili, ker „Savoja z Francozko bi bila največja nesreča za svet“. To je res, da Angleži sedaj tako govorijo; ali pa bojo tudi vedno mož beseda? Rekel je sicer cesar Napoleon v deržavnem zboru, da pravda zavolj Savoje se bo vsem velikim vladam v razsodbo dala. Al cesar Napoleon si je tudi napisal na svojo zastavo, da „njegovo cesarenje je — mir“ in 1. t. m. je spet rekel, da si prizadeva mir ohraniti. Al koliko je tega res? Čmu se zmiraj bolj za vojsko pripravlja? Da se vojska kuha na Laškem, tega ne skrivajo Sardinci več, ker čedalje večje priprave delajo za njo. Do aprila hočejo z armado zedinjenih dežel vred 180.000 vojakov na nogah imeti, in po najnovejših novicah napravljajo v Milanu 6 magazinov za proviant, v vsakem magazinu za 30.000 mož. Da avstrijanska vlada ne more prezreti tega, kar se v nje bližini godí, je gotovo, ker tolike priprave sardinske utegnejo biti kovarstvo zoper njo na Beneškem. Novejši časniki pravijo tudi, da ste se francozka in papeževa vlada popolnoma razderle in da si ne dopisujete več.

Angležko. Princ Albert, kraljičin mož, je 28 febr. sprejel nasvete zastran velike obertnijske razstave, ki ima leta 1862 v Londonu biti. Pred vsem je treba 2,500.000 fl. kapitala za stroške, ki jih bo prizadjala razstava.

Serbija. Iz Beligrada. Knezu Milošu, kterega je unidan njegova stara (serčna) bolezen hudo napadla, je sopet odleglo.

Rusovsko. Iz Petrograda. Pred letom je bil izpisan natečaj (konkurs) za narodni spomenik, kteri se ima mesca avgusta 1862 odkriti o priložnosti praznovanja tisučletnega obstanja ruske monarhije. 53 narisov je došlo, pa samo 17 se je našlo vrednih, da so se bolj na tanko pretresali in med temi je bila gosp. M. Mikašinova osnova za najboljo spoznana. Ona kaže na dvastrukem podnožji steber, na kterem stojí vera, pod njo Rusija, in poleg nje dva angelja. Na simsu (kornižu) gornjega podnožja stojé slike Rurika, Vladimira, Dimitrija, Ivana III., Mihajila Feodoroviča in Petra Velikega, kot slike vladarjev, kteri naznačujejo velike periode ruske povestnice. Akademija je odločila gospod Mikašinu 4000 rubeljnov plačila, pa nasvetovala je neke premene, ktere delajo spomenik nekoljko manji, nasproti pa efekt večji.

— Deželni poglavar sibirski in amurski knez Muarviev je dobil od cara na dar 2000 desetín zemlje (okoli 8600 oralov) za svoje velike zasluge.

Pogovori vredništva. Gosp. L. T. pri Št. Fl.: Gospod Dolinarjevih pesem ni več v bukvarnicah dobiti. — Gosp. J. L. v Ž: „Sr. D.“ nam dohaja brez „Sed.“. Poslano smo prejeli.

Kursi na Dunaji

3. marca 1860 — **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.		Druge obligacije z lotrijami.	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	65.25	Kreditni lozi po g. 100 . g.	101.80
5% nar. posojilo od l. 1854 „	77.10	4½% Teržaški lozi po 100 „	127.—
5% metalike . . . . „	69.20	5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	103.—
4½% „ . . . . „	61.75	Knez Esterhazy. po g. 40 „	84.—
4% „ . . . . „	54.—	Knez Salmovi po g. 40 „	38.25
3% „ . . . . „	41.—	Knez Palfyovi po g. 40 „	39.—
2½% „ . . . . „	35.—	Knez Claryovi po g. 40 „	37.—
1% „ . . . . „	13.50	Knez St. Genoisovi po g. 40 „	37.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		Knez Windischgrāz. po g. 20 „	22.50
5% dolnjo - avstrijanske g.	90.—	Grof Waldsteinovi po g. 20 „	27.—
5% ogerske. . . . . „	72.—	Grof Keglevičevi po g. 10 „	16.—
5% horvaške in slavonske „	70.75	Budimski . . po g. 40 „	37.—
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	86.—	**Denarji.**	
Deržavni zajemi z lotrijami		Cesarske krone . . . g.	18.20
Zajem od leta 1834 po 250 „	395.—	Cesarski cekini . . . „	6.30
„ „ „ 1834 petink. „	390.—	Napoleondori (20 frankov) „	10.62
„ „ „ 1839 . . . „	126.—	Souvraindori . . . . „	18.30
„ „ „ 1839 petink. „	120.—	Ruski imperiali . . . „	10.85
4% narodni od leta 1854 „	106.—	Pruski Fridrikdori . . „	11.34
Dohodkine oblig. iz Komo „	16.25	Angleški souvraindori . „	13.30
		Louisdori (nemški) . . „	10.80
		Srebro (ažijo) . . „	31.75

Odgovorni vrednik: Dr Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.